

גיליון באר ההלכה

פרשת כי תבוא מס' 18

במנהגי אמירת וכתיבת לשנה טובה בחודש אלול ובליל ראש השנה

לכתוב במכתבים לשנה טובה תכתב ותחתם

א. הנה מקור הדין לכתוב במכתב לשנה טובה תכתב ותחתם איתא במהרי"ל (ה' ימים נוראים אות ג') אמר מהר"ש משנכנס אלול כשכותב אדם אגרת שלום לחבירו צריך לרמוז בהתחלתו שמבקש עליו להשיבו לטוב השנה הע"ל, על דרך כשנה טובה תכתב ותחתם, או תולה ארץ על בלימה, יטיב לך כתיבה וחתימה, וכה"ג. וכן נהג מהר"י סג"ל. עכ"ד, וכן הביא דברי המהרי"ל בא"ר (סימן תקפ"א סק"א) משנכנס אלול כשכותב אדם איגרת לחבירו צריך לרמוז בהתחלתו שמבקש עליו לשנה טובה, מהרי"ל [ה' ימים נוראים אות ג']. עכ"ד, וכן כתב בבן איש חי משנכנס אלול כשכותב אדם אגרת לחבירו צריך לרמוז בהתחלתו שמבקש עליו לשנה טובה, ע"כ, וכן נקט בקיצור שו"ע (סימן קכח סו"ס ב) וכן במטה אפרים (שם ס"ט) כתב בזה"ל: נוהגין כשכותב אדם לחבירו אגרת שלומים מן ר"ח אלול עד יוה"כ רומז לו בתחילתו או בסופו שהוא מעתיר עליו שיזכה בימי הדין הבאים לטובה להיות נכתב ונחתם בספר חיים טובים, וכן כתב בכה"ח שם סק"יח, וכן כתב להביא בחזו"ע (ימים נוראים עמ' כו) וכן כתב להביא דין זה בפסקי תשובות סימן תקפ"א סק"א, ובילקו"י (תחילת הלכות ראש השנה עמ' צג) שנוהגים שהכותב מכתב לחברו בחודש אלול כותב בתחלת המכתב לשנה טובה תכתבו ותחתמו.

ואמנם ברמ"א ובמשנ"ב לא הזכירו דין זה, ובע"כ דהוא רק הנהגה ומידה טובה, ולכן לא כתבוהו. ואמנם יש לעיין מדוע היינו דוקא לרמוז שמבקש עליו בשנה טובה, ולא לבקש בהדיא, וי"ל דעצם הכתיבה הוי כבקשה, וכל שכותב לכאורה בכת"י עדיף טפי. וכן מצינו בכל ספרי השו"ת שמלאים בלשנה טובה תכתב וכו', ואמנם בספר קדוש אלול כתב שמצינו בכמה שותיים שכתבו שמחמת יראת האלול קשה עליהם לכתוב תשובות יעו"ש.

אם צריך לכתוב על כל מכתב ומכתב

ב. ואם צריך לכתוב על כל מכתב, הנה בני"ד כתב בשו"ת משנה הלכות (חלק יא סימן תעב) בדבר השאלה בכותב לחבירו בחדש אלול שהמנהג לכתוב ברכת כוח"ט אם זהו רק כשלא יכתוב לו עוד מכתב קודם ר"ה אבל אם יכתוב לו או יראה אותו קודם לא נוהגין לברך וכן המנהג באם יראהו עוד

שאינו מברך ה"נ במכתב או דלמא ל"ש. הנה מקור המנהג הובא במהרי"ל וז"ל מהרי"ל הל' ימים נוראים אמהר"ש משנכנס אלול כשכותב אדם אגרת שלום לחבירו צריך לרמוז בהתחלתו שמבקש עליו להשיבו לטוב השנה הע"ל על דרך כשנה טובה תכתב ותחתם או תולה ארץ על בלימה יטיב לך כתיבה וחתימה וכה"ג וכן נהג מהר"י סג"ל והביאו במטא"פ סי' תקפ"א ובקצש"ע, ומדסתם מהרי"ל וכתב סתם כשכותב אגרת שלומים לחבירו וכו' משמע כל שכותב בין שהוא אחת או שתיים או יותר. ונראה לי לומר טעם וסברא דהנה באגרת ראשון ודאי מחויב לכתוב שמתפלל עליו כי חבירו אינו יודע אם יכתוב לו עוד בחדש אלול וכשלא יתפלל עליו יקפיד עליו למה לא התפלל וא"כ במכתב ראשון שכותב בחדש אלול ודאי צריך להזכיר וא"כ כשכותב אח"כ עוד מכתב שני ולא יכתוב בו שמתפלל עליו אז יחשוב חבירו שכבר הפסיק מלהתפלל עליו, ואפשר גם לא יזכור שבמכתבו הראשון כבר כתב לו שמתפלל עליו, ועוד דלמא באמת לא יכתוב לו עוד אח"כ מפני סבה שהוא וא"כ לא יתפלל עליו ולכן פשוט דצריך להזכיר בכל איגרת לפענ"ד. וכ"כ בספר חיי משה (ח"ג עמוד רצט הערה ב).

ובספר פרדס יוסף החדש (ראש השנה אות קעח) כתב בשם אחיו הגאון רבי אליעזר הכהן רבינוביץ שליט"א העיר שאם שולח לחבירו כמה מכתבים בחודש הזה, יתכן שאינו צריך לכתוב בכל פעם לשנה טובה וכו', רק פעם אחת, ואולי באופן זה עדיף טפי שיאחל לו כן במכתב האחרון שישלח לו לפני ראש השנה, שאז שייך כבר יותר ברכה זו, ולא במה ששולח לו תיכף בראש חודש אלול, ויש בזה נפק"מ למעשה במעשה שרגילים ההורים לשלוח בכל יום ראשון פתק למלמדים על מה שבתנו את בניהם את הלימודים במשך השבת וכדומה, ולכאורה הוי כאגרת וא"כ האם בכל חודש אלול יקפיד לאחל לו בפכל פתק כתיבה וחתימה טובה, ועיין. עכ"ד.

ועוד כתב, ששאל בזה את הגה"צ המקובל רבי שרייה דבילצקי זיע"א והשיבו בזה"ל: רצוי בכל אחד. עכ"ד.

ובאות קעט הביא מש"כ לו הגאון רבי אלחנן פרינץ שליט"א, כתב לו והביא מש"כ במהרי"ל ושכן ציין בהקדמה לשו"ת עבודת הגרשוני, והביא מש"כ בספר ליקוטי מהרי"ח (סדר דיני ומנהגי אלול) כתב כי הפסוק "וישאלו איש לרעהו

לשלוש" ר"ת אלול, "והנה 'וישאלו' הוא לשון שאלה ובקשה, ורצונו לומר שמבקש איש על רעהו לשלום. ומובא בשם ר' שלמה מדאלינא זי"ע, שפירוש, מה שכתוב 'וכל מאמינים שהוא עונה לחש', היינו מה שמלחשים ומברכים בני ישראל זה לזה אחד את חבירו, והוא יתברך שמו עונה לברכותיהם" (עכ"ל מהרי"ח). ועיין בספר מנהג ישראל תורה (תקפא אות ב) שהביא ג"כ את דבריו.

וכתב שלפי"ז שקוב"ה עונה לברכות, אדם ששולח מכתב לחבירו צריך לרצות מעצמו לכתוב ולאחל שנה טובה, אף שכבר כתב לו מכתב בחודש זה, כיוון שהזכות שקוב"ה עונה לברכותיו היא דבר כביר ומיוחד.

ובאות קפ כתב מש"כ לו הגרכב"מ דדון שליט"א שהביא דברי המהרי"ל ודייק שמלשונו משמע דמיירי באגרת שלום לחבירו, ושלא באגרות שלום אין כל חיוב לאחל. ומה עוד משמע שהדבר היה נעשה בדרך אגב, "כשכותב אדם אגרת שלום" ולא באגרת ממש המיוחדת לאיחולי ברכת שנה טובה. וכתב, ואולם כבר מצאנו לרבים מגדולי ישראל שאף במכתבי תורה ותשובות הלכתיות לרבים, אותם היו משיבים, היו מאחלים ברכת שנה טובה, ואף שלא לקרוביהם, אלא לכל אדם היו מאחלים. וכן נהגו ישראל קדושים, זה מאות בשנים לייחד אגרת מיוחדת לאיחולי ברכת שנה טובה איש לרעהו, בתוספת דברי ציור וכיור ומיני איחולים כיד ה' הטובה עליהם.

והביא עוד מש"כ בספר השיחות להרבי הרי"ץ (עמוד ר"ב אות ב') מובא בשם הצמח צדק שיש שני מלאכים המלווים את האדם, והם שומעים כל מה שאדם אומר לחבירו, ואם הוא אומר לו לשנה טובה תכתב ותחתם בלב טהור, ובפה מלא, עולים המלאכים למעלה ונעשים מליצי יושר להמליץ ולהפציר על שנה טובה ומתוקה. עכ"ד. ולפי דברי הצמח צדק נעשים מליצי יושר מכל אחול של שנה טובה לחבירו, ומי לא ירצה מליצי יושר? גם על הרבנית קנייבסקי ע"ה ספרו, כשיצאו איתה נכדיה לטיול ברחוב, באחד החגים, היא ברכה כל אשה בברכת חג שמח, וכששאלו אותה נכדיה אם היא מכירה את כל האנשים, שחלפו על פניה, והיא אמרה שלא, אבל למה לא לברך. ובראש השנה האחרון בו נפטרה שאל אותה אחד מנכדיה, סבתא, כבר ספרתי מיליון ברכות שנה טובה, עד שהתיאשתי מלספור, ענתה הסבתא, הרבנית, אתם חושבים שרק אני מברכת?, הרי כל אלו גם מברכים אותי... ועוד נאמרו סגולות ומעלות רבות באיחולי שנה טובה, הן בכתב והן בפה, "כי טוב בעיני ה' לברך את ישראל", ומי לא ירצה לזכות להן. ועל כן טוב להזהר בזה, עכ"ד.

האם יש ומותר לשלוח כרטיס ברכה

ג). הנה מנהג העולם לשלוח כרטיס ברכה אחד לשני, ומ"מ כתב בהאי מנהגא בפרדס יוסף החדש (אות קפא) שכל הפוסקים רק כתבו, שאם בלאו הכי כותב מכתב לחבירו,

שיוסיף לו ברכה לשנה הבאה, אבל לא כתבו שצריך לשלוח ברכות במיוחד. וציין בזה מש"כ בספר אוצר מנהגי ישראל (ריש דיני ראש השנה בהערה) שהתנגד בכל תוקף למה שהרבה נוהגים ובפרט בחו"ל, לשלוח לפני ר"ה כרטיסי ברכה לכל הקרובים והידידים והמכרים, לאחל אחד לשני שנה טובה. וכתב שמנהג זה בא מהאומות, ויש בזה משום הליכה בדרכיהם, וצריך לבטלו.

ואמנם בספר שערי הימים הנוראים (אות י"ג) הוסיף שמכל מקום אם חושב שצריך לקרב הלבבות, וכדומה, אין מניעה לשלוח ברכה קצרה לכמה ידידים, ורק אין להרבות בזה. והביא עוד בזה מש"כ בספר חוקת עולם (פ"ו עמוד רכ"ז), כתב וז"ל: נתפשט המנהג בין המון העם לשלוח איש לרעהו כרטיסי ברכה עם איחולים לבביים לקראת יום ראש השנה, ואין לחוש בזה משום חוקת הגויים, כיון דאין עושין כן להדמות להם, אלא לאחל איש לרעהו ברכת גמר חתימה טובה, וכן כתב בשו"ת נחלת פנחס מייערס חלק ב (סימן לו), ושכן נוהגין כמה גאונים וצדיקים מפורסמים, וסיים, שעל כל פנים נראה, דאין לשלוח אלו הכרטיסים המצוירים שדומים למעשי הגויים, כדי שיהיה ניכר מתוך מעשיו שאינו מכוון בהם להתדמות, עכ"ל. והנה בדין זה האם יש איסור של בחוקתיהם לא תלכו היכא שלא מכוון לכך, כן כתב במנחת חינוך מצוה רסב אות ד' שכאן לא אסרה התורה אלא א"כ יש כוונה להתדמות יעו"ש, וכן כתב לדינא בשו"ת מגדנות אליהו ח"א סימן יח אות ב' יעו"ש.

האם גם בני אדם שנפגשים צריכים לומר לשנה טובה וכו'

ד). והאם יש חיוב שפוגש את חבירו ויאמר לו לשנה תכתב ותחתם, כתב בשו"ת משנה הלכות (חלק יא סו"ס תע"ב) וז"ל: ומה שהעיר דכשנפגשין ב' חברים אין המנהג לברכו אם יתראו עוד קודם ר"ה החלוק בזה דכשאדם רואה חבירו מעת לעת בדרך אקראי אינו צריך להראות לו חיבה ואהבה אבל הכותב אגרת שלומים הנה הוא רוצה להראות ידידות ואהבה לחבירו לכן צריך לרמוז לו שמתפלל עליו ולכן באמת לא הזכיר המהרי"ל רק בכותב אגרת שלומים ולא סתם בכותב אגרת לחבירו דאה"נ דאם אינו כותב לו אגרת שלומים אלא אגרת של עסקים (ביזנעס בריע"ף בלע"ז) הכ"נ דאינו צריך להזכיר וממילא מהאי טעמא לא הזכיר המהרי"ל שצריך להתפלל אלא בכותב אגרת שלומים ולא כשנפגשים שני חברים פה אל פה כנ"ל. ומיהו גם חברים כשנפגשים ונפרדים זה מזה למקום שלא יתראו עוד קודם יום טוב צ"ל לשנה טובה וכו'. עכ"ד. ועיין עוד בהאי ענינא כתב הגר"ג הכהן רבינוביץ שליט"א בפרדס יוסף החדש (אות קעב) שיש לעורר שלפעמים אומרים אנשים איש לרעהו אם לא נרתאה עד ראש השנה שיהיה כתיבה וחתמה טובה, והלשון אם לא נרתאה נראה שלא כדאי לומר בימים אלו, וכעין מה שכתב במטה אפרים (סימן תקפ"א ס"ח) שביהי רצון שאומרים לפני התהלים כתוב עד מלאות ימי שנותנינו בהם שבעים שנה וראוי לדלג מילות בהם שבעים שנה, ובאלף המגן (שם סק"י)

כבר אז לשנה טובה תכתב ותחתם, ולכאורה נראה מדברי הפוסקים שכל החיוב לברכו רמיא דוקא מתחילת חודש אלול, אלא א"כ לא ישלח לו עוד מכתב, ולא יצא לדבר עמו בטלפון לומר לו שנה טובה, שמסתמא יש עניין בזה.

אמירת לשנה טובה תכתב ותחתם בליל ראש השנה

ח. הנה בטור סו"ס תקפב, כתב, נוהגין באשכנז כל אחד מבקר לחבירו ואומר לו תכתב בשנה טובה, והו"ד ברמ"א שם ס"ט וז"ל: ונוהגין שכל אחד אומר לחבירו לשנה טובה תכתב, ואמנם ברמ"א כתב שיש לומר רק תכתב, אל במשנ"ב שם סקכ"ה כתב, שבמג"א מצדד שיש לומר גם ותחתם, ואולם כתב שם שהגר"א בביאורו הסכים לדעת העשרה מאמרות שאין לומר ותחתם, והנה במג"א שנכון שיחזיקו לצדיק שנחתם לאלתר ולחיים ועו"ש עוד. וכן כתב במטה אפרים, ובקיצור שו"ע ובחיי אדם (כלל קלט ה"ה) כתב, תכתב ותחתם לאלתר ולחיים טובים, ובאלף המגן על המט"א (שם סק"מ) לאלתר לחיים טובים ולשלום.

ואמנם בביאור הגר"א שם כתב, שאין לומר ותחתם כי סו"ס גם צדיקים גמורים נחתמים דהיינו כיון שאפשר לתקן, ולכן היות שאף צדיקים גמורים נחתמים עד יוה"כ לכן אין אומרים ותחתם, וכן כתב בספר פרדס יוסף החדש על המועדים (אות קסט) שכן היה אצל מרן הגר"ש ואמר לכל אחד ואחד לשנה טובה תכתב.

ועוד בעניין זה ראה בברכ"י (סימן תקפ"ב סק"ט) שכתב, לא יאמר תכתב לשנה טובה, או תכתב לחיים טובים, לפי שהוא ר"ת תלט, לשון קללה, מידי דהוה אמשז"לו שלא לומר אכול בשמחה לחמך, שהוא ר"ת אבל. מז"ה מהר"א אזולאי זלה"ה בהגהותיו כ"י משם ספר זכרון משה. לפי מש"ל סימן ר"ך בשם מהר"י צמח, גם כאן יש לומר דאדרבה מה שהוא קללה בר"ת, יהפך במילוי ובסדר ליכתב לשנה טובה. עכ"ד, וע"ע במועדי ישראל ח"ב שצ"ן לעוד כמה ענינים בזה, וכן ראה בפרדס יוסף החדש (שם אות קעא) שצ"ן שבמנהגי חתם סופר (פ"ו אות ה) כתב שאין לענות על שתיית כוס יין לחיים טובים שהוא בגימטריא קללה אלא יענה לחיים טובים ולשלום.

האם צריך ומותר להושיט היד לחבירו

ט. להושיט את היד לחבירו, בספר הליכות שלמה (תשרי פ"א ארחות הלכה הערה 60) הובא מהגרשז"א בזה"ל: אמר רבינו שלא היה נהוג במקומותינו לברך בהושטת יד אלא לבא מן הדרך ובזמני שמחה, והוסיף ששמע מבעל החזו"א זצ"ל שאמר בדרך צחות ידו של אדם אינו כהפקר שיתפיסנה כל אחד בחפצו ועל הגאון מוהרש"א אלפרדני ז"ל אמר רבינו שהקפיד ביותר שלא ליתן יד באמרו דלא מצינו כן במקרא ובדברי חז"ל והוא מחוקת הגוים ובאמת נהוג בשיבות הק' בא"י בכל השנה בשבתות וימים טובים שמברכים גוט שבת וגוט יום טוב בלי הושטת יד ומדוע ישתנה הדבר בליל ראש

דשמא ירחמו עליו מן השמים להאריך ימיו ויגיע לגבורות או יותר ע"ש, והיינו משום שבימים אלו יש ליהרר מאד מה שאומר ולכן לא ראוי להגיד בלשון אם לא נראה שזה לא יהיה כעין קללה ח"ו ודו"ק, עכ"ד, ויש להוסיף בזה מה ששמעתי בדרשה בחודש אלול מהגאון הגדול רבי ברוך מרדכי אזרחי שליט"א בעל הברכת מרדכי שמסתמא אני לא יראה אתכם עד ר"ה ואני מברך אותכם בכוח"ט.

האם בפקס או באימייל יש לכתוב כן

ה. והנה כתבו הפוסקים לדון מה הדין בשולח ע"י הפקס או האימייל האם צריך לכתוב לשנה טובה, ולכאורה ה"ה בכה"ג, וכן כתב בספר שערי הימים הנוראים (פרק ג' סעיף יב) כתב שהיום שיש פקס ודואר אלקטרוני וכדומה, אם שולח על ידם מכתב מר"ח אלול טוב להוסיף ברכה זו. עכ"ד, וכה"ג כתב בספר האלולים קודש לה' (פ"ו הערה שב) שגם בדואר אלקטרוני או בפקס יש להוסיף כן, ואולם נראה דאף לשיטות שבכל מכתב יש לכתוב כן, מ"מ באימייל אין צריך לכתוב בכל הודעה וה"ה בכל כה"ג, [היכא שהוא בצורה כשרה], וכמו שכתבנו במק"א לדון כיוצא בזה לגבי כתיבת בס"ד באימייל.

וראיתי שנשאל בזה הגאון האדיר רבי אשר וויס שליט"א בעמח"ס מנחת אשר האם גם באימייל יש לכתוב לשנה טובה תכתב ותחתם, והשיב שיש להניח שכן, שכן בכל זאת זוהי צורת המודרניות של שליחת מכתבים, ואין שום תחושה להאמין שמדובר בדואר רגיל בלבד. עם זאת זה יהיה תלוי באופי הדוא"ל. כאשר אחד כותב מייל רשמי הדומה למכתב זה יחול. תקשורת קטנה יותר כמו שליחת הודעות טקסט, דומה יותר לשליחת טלפון מהירה או לשיחה שהמנהג הזה לא חל עליה. עכ"ד. וע"ע במה שהארכתי בזה בקונ' שער יוסף אלול וימים נוראים מהדורת תשע"ט יעו"ש בחילופי מכתבים ביני לבין הגר"ג הכהן רבינוביץ שליט"א בעמח"ס גם אני אודך וש"א"ס.

האם בהקדשה ובהסכמה על הספר צריך לכתוב לשנה טובה

ו. נשאלתי ע"י ידידי הבה"ח עדין לגדול בישראל ר' יצחק פרץ הי"ו האם בהקדשה על ספר צריך לכתוב לשנה טובה תכתב ותחתם, ולכאורה נראה לפי הדברים האמורים לעיל שה"ה בהקדשה על ספר.

ולענ"ד יש להוסיף ולדון מה הדין בהסכמה, ונראה דה"ה לכאורה, ופחמע"ה בהסכמות שכותבים בחודש אלול יש שכותבים ויש שלא, ועתה ראיתי הסכמת הראש"ל לשו"ת חבצלת השרון מא' אלול תשפ"א ולא חתם כן.

שולח מכתב לפני חודש אלול

ז. עוד נשאלתי בענין זה ע"י ידידי הנ"ל מה הדין אם שלח מכתב לפני חודש אלול ויגיע בחודש אלול, האם צריך לכתוב

השנה עכ"ד, ואמנם פחמע"ה שלא מקפידים כן, וכיון שכן תלוי במח' הפוסקים האם יש בו משום חוקת הגוים ראה מה שהאריך בזה הגאון האדיר רבי אשר ווייס שליט"א במנחת אשר (ויקרא סימן לג אות ו') יעו"ש מה שהביא מה שס"ל לחת"ס (יו"ד סו"ס קנט) והבית שלמה, וע"ע בזה בדו"ת דבר יהושע ח"ה סימן לד בד"ה וכבר, ובספר כרם שלמה (סימן קצח סק"ז) יעו"ש.

ואמנם גם כתב בספר שערי הימים הנוראים כתב, שרבים מושיטים יד כשמברכים זה לזה שנה טובה וכו' עכ"ד, ופחמע"ה. [ואולם עתה שיש את מגיפת הקורונה רח"ל בחזרה עם פנים חדשות, יש להמנע מלחיצת ידים וממגע מיותר].

מה צריך להחזיר לחבירו

י. והנה מנהג העולם שאחד אומר לשני כל הנוסח הנ"ל, וכן נוהגים אף בישיבות שיש מאות בחורים שעוברים לפני הרבנים, ואמנם בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ה סימן קצח אות ח) כתב, כשחבירו אומר לו לשנה טובה תכתב לאלתר לחיים טובים ארוכים ושלום, עונה לו - גם אתה, (והיינו שעונה אמן ומוסיף גם אתה). עכ"ד, ואולי כ"ז מעיקר הדין, אבל לא נוהגים כן כדי להרבות בברכה, וכמו שהבאנו לעיל.

האם מאחלים גם אגוט יום טוב או חג שמח

יא. הנה בקיצור הלכות מועדים (עמ' ל) כתב הגה"צ רבי שריה דבילצקי זיע"א שאחר שמברכים לשנה טובה וכו' יש לברך גם בברכת יו"ט ואם חל בשבת גם בברכת השבת, ואמנם בספר שערי הימים הנוראים העיר עליו בזה"ל: אבל אין המנהג כן, כי ברכת לשנה טובה כוללת הכל, וכנ"ל ורק אחר התפילה למחרת מאחלים אחד לשני ברכת יו"ט, ואם חל בשבת גם בברכת שבת ואז לא מאחלים לשנה טובה כי אין מאחלים לשנה טובה כי אין מאחלים שתי ברכות כאחד עכ"ד, וע"ע שם במש"כ בפ"ה סל"ו.

גם הקטנים יברכו את הגדולים

יב. וגם הקטנים יברכו את הגדולים, הנה כתב בזה בספר אהלי יעקב (דף סא ע"א) שגם הקטנים יברכו את הגדולים כי כולם נידונים והכל צריכים לרחמים, וכשמברך את רבו או אדם גדול בתורה יאמר לו בתואר רבי ומורי שכן מצינו בשו"ע סימן רמב סעיף טז שלרבו נותן שלום ואומר שלום עליך מורי וכאיתא בב"ק בדף עג ע"ב ואין בברכה זו לגדול משום יוהרא

או שמחזיק עצמו חשוב שברכתו עושה פירות שהרי מצינו בגמ' בברכות דף ז' ע"א שהקב"ה אמר לרבי ישמעאל בן אלישע כשנכנס לפני ולפנים להקטיר קטורת, ישמעאל בני ברכני, ועוד דהכי קימ"ל (ב"ק צב). שכל המתפלל על חבירו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחילה שכן מצינו באברהם אבינו עליו השלום שהתפלל בעד אבימלך ומיד כתיב וה' פקד את שרה, ולכן גם הקטן בברכו את ה' הגדול ממנו אין בזה יוהרא כי בה גם הוא מתברך בכל אותן הברכות עכ"ד, וכן כתב להביא בספר שופר בציון (עמ' קו) שגם הקטנים יברכו את הגדולים בברכת שנה טובה וכשמברך את רבו יאמר לו לשנה טובה יכתב ויחתם רבי ומורי כי היום כולם נידונים והכל צריכים לברכה ולרחמים וכמו שכתב בספר אהלי יעקב.

האם צריך לומר גם בלילה השני

יג. ויש לדון מה הדין בלילה השני, ובלבוש (סימן תקצ"ו ס"א) כתב שא"צ לומר בלילה בשני שהרי הוא אחר הכתיבה יעו"ש, ובט"ז (שם סק"ד) העיר עליו דהרי גם ביום השני אומר זמן ולכן יכול לברכו עד חצות, ובאשל אברהם (בוטשאטש, סוף סי' תקפ"ג) כתב, אולי גם להט"ז ז"ל [סימן תקפב ס"ק ג] שכתב לומר גם בלילה ב' דראש השנה לשנה טובה תכתב, מכל מקום לא שייך לאכול אז פירות כבלילה א', וכמו שהמנהג שלא להדר בלילה ב' על פירות רק מה שמצד שהחיינו, ואין מהדרים מצד רמז שם הפירות, ואין אומרים הבקשה, כי מכל מקום עיקר התחילות השנה הוא ביום א. עכ"ד, ומבואר מדבריו לדינא שנוהגים לומר גם בלילה השני אחד לחבירו, ואמנם יש בזה מנהגים חלוקים, וכן בערוך השולחן (סקי"ד) הזכיר שאומרים כן רק בלילה הראשון, ובכה"ח (שם סקס"ד) כתב דנהרא נהרא ופשטיה יעו"ש, ובקיצור שו"ע (סימן קכט ס"ח) כתב ויש נוהגין לאומרו כי לפעמים נדונין ביום שני יעו"ש, וכן בספר פרדס יוסף החדש אות קפז ציין שכן כתב בשתילי זיתים (סימן תקצו סק"ו) שהמנהג לאחל לחבריו אפילו ביום שני שאין תכלית להוספת הטובה אפילו עד יו"כ יעו"ש, וע"ע בפרדס יוסף החדש שם באות קפח.

ובספר שופר הציון (עמ' קו) כתב שהמנהג לומר עד יום שני בחצות היום לשנה טובה תכתב ותחתם ולאחר חצות יום שני אומרים לשנה טובה תחתם והספרדים כדי לצאת מכל הספיקות הללו נהגו לברך בסתם ותזכו לשנים רבות נעילות וטובות ושכן נהג אביו זצוק"ל. וע"ע בשו"ת אבי בעזרי מש"כ בזה.

יור"ל לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית מרת עליזה עישה בת לאוני ע"ה

נשמח מאוד לקבל הערות והוספות (ובל"נ יבואו שבוע הבא) ניתן לשלוח לאימייל: ctrvurv@gmail.com

כמו"כ להצטרפות לרשימת התפוצה או לתרומות והנצחות ניתן לפנות לאימייל הנ"ל